

Minhundsveterinär – en udda specialitet

- en berättelse av Leg vet JK Larsson, specialist i hundens och kattens sjukdomar

Svenska veterinärer kan göra nytta på många ställen ute i världen

En av de mera specialiserade och udda sysselsättningarna är att jobba med minhundar. I slutet av 1980-talet startade jag Djursjukhuset i Gammelstad och där servade vi bl a försvarsmaktens hundar på F21. Detta gjorde att jag började intressera mig för tjänstehundar och olika modeller att på ett bra sätt serva dessa. Bland annat skapade vi olika hälsoprogram som sedermera även polisen och tullen i Norrbotten samt några vaktbolag med hundar sedan anslöt sig till.

Jag började arbeta med minhundar 1995/96 via ett FN-uppdrag, där Sverige genom Försvarsmakten hade tagit på sig uppdraget (SIDA-finansierat) att skapa en minhundsorganisation i Cambodia. Cambodia är ett av världens mest minbemängda länder och tillsammans med UXO (Unexploded objects = ej detonerade bomber) från Vietnamkriget, som fälldes över Cambodia längs den beryktade Ho Chi Minh-stigen från Nordvietnam till Sydvietnam genom Laos och Cambodia, ligger Cambodia topp 3 i världen i denna statistik. Det är ingen avundsvärd lista att ligga på. Minor och bomber finns inte kvar i någon större omfattning i tätbefolkade områden eller där turister kommer, utan det är landsbygden, framförallt i norr och öster, som lider av problemet.

Minletning kan vara en paradox. De flesta frågar om hur många minor vi hittar, och det är nog till mångas besvikelse inte så många tusen(!)... Det som räknas i detta arbete är antalet kvadratmeter som "releasas", dvs som friförklaras och att det blir säkert att vistas där.

Minletning är ett ytterligt systematiskt arbete, som kräver stor tålmodighet

Den klassiska minletningen med hund är som princip mycket enkel. Man karterar området man ska röja, i kvadrater på 25 x 25 meter. Sedan lägger man ut ett rep i vinkel mot vindriktningen. Hundföraren går på säkra sidan och hunden luktar sig fram på den andra. Markerar inte hunden flyttar man fram repet 40 cm och gör om processen. Det finns en annan teknik som kallas "long leash (= långkoppel) där hundarna söker 10 meter rakt fram i boxen och sedan vänder tillbaka i samma spår. Den förstnämnda tekniken är den förhärskande. När man väl hittat minan markeras den, och den sprängs sedan bort.

En högpresteraende minhund kan jobba i 5-7 timmar per dag. Hundar och hundförare jobbar i team om två då klareringen ska göras av två oberoende källor (= två olika nosar). Minhundarna utbildas och certifieras med mycket höga krav innan de blir "operationella" och sedan omcertifieras ekipagen regelbundet c:a var 6e månad. Kvaliteten och säkerheten för minhundar är extremt hög och fram till idag har ingen minhund i de enheter jag jobbat med, skadats av någon mina eller UXO.

2001 drog Försvarsmakten sig ur Cambodia och Norsk Folkehjälps (NPA) tog över stafetten, men de behöll "den svenske veterinären". NPA utvidgade antalet hundar från tolv, när Sverige lämnade Cambodia, till ett hundratal. Världens enskilt största minhundsenhet finns således i Cambodia.

2010 drog sig NPA ut ur Cambodia och

Cambodian Mine Action Center (CMAC) tog över ansvaret för verksamheten, och även de behöll "den svenske veterinären".

Föraren på säkra sidan och hunden söker 40 cm

Just nu har CMAC lite problem med finansieringen av minhundsvksamheten och antalet hundar har minskat till strax under hundra. Finansieringen är i huvudsak en internationell biståndsfråga. Behovet av minletning och UXO-letning i Cambodien bedöms finnas i 30-50 år till, beroende på takten, och takten är direkt relaterad till mängden bistånd.

Arbetet som MDD-veterinär

NPA som är världens största MDD-aktör (MDD = mine detection dogs), kontrakterade under Cambodien-tiden upp mig för arbete inom deras organisation. NPA har en egen stor hunduppfödning i Bosnien och aktiviteter i Etiopien, Sudan, Sydsudan, Cambodien, Laos och på Balkan. Detta engagemang för MDD på de mest speciella ställen i världen har inneburit att jag fått resa en hel del...

Arbetet med att vara MDD-veterinär bygger på att skapa en veterinärmedicinsk verksamhet som bygger framför allt på förebyggande åtgärder. Tillgången på lokala veterinärmedicinska resurser är dålig i de delar av världen där MDD

arbetar.

Har man tur, hittar man någon som bär veterinärtiteln med någon form av kunskap om hundar och ibland kan prata engelska... Vi är bortsämda med att ha en god utbildning på sällskapsdjur i Sverige. Ute i vida världen och särskilt i utvecklingsländer och tidigare krigszoner satsar man veterinärmedicinskt på animalieproduktionen i första hand. Att skaffa sällskapsdjur, och därmed åtföljande behov av specialiserad djursjukvård på hundar och katter, är inte det första som händer i dessa länder. Man har helt andra behov och annan inriktning för de veterinära insatserna.

Omfattande vaccinationsprogram och antiparasitära behandlingar ligger som grund för MDD-djursjukvården. Övrig djursjukvård försöker man i största möjliga omfattning också genomföra profylaktiskt. Regelbundna programmessiga lätta narkoser, där tandstensborttagning, omfattande öronto och kloklippning genomförs.

Örat, ögat, näsans och halsens slemhinnesystem är ju sammanlänkade och därför är munhygien med tandstensborttagning och örontoan prioriterade verksamheter. MDDn lever ju på sin känsliga nos, och infektioner eller slemhinneirritationer ökar risken för försämrat luktsinne. Det är inte bara ohälsan som är bekymmersam, utan en nedsatt funktion på nosen och luktorganen ökar risken för misstag och dessa kan leda till fatal utgång. MDDn arbetar ju mitt i minfalten och misstag är inte tillåtna.

En annan prioriterad verksamhet är att hålla klorna så korta som möjligt. Långa klor ökar risken för klobrott. Det är inte så mycket åtgärden av klobrottet som är bekymret, utan den åtföljande stilleståndstiden som är problematisk. En ömmande klo utan skydd leder till dåligt fokus och skyddsutrustning som tasskydd är också distraherande för den arbetande MDDn.

Sjukskrivning av en MDD är ibland nödvändig, men inte speciellt uppskattad av dem som planerar verksamheten, eftersom bortfallet eller "stand down"-tiden är något som påverkar resultatet mycket för en enskild hund och även för hela enheten.

Long leach/långkoppelträning

En bärbar Amdent och handpumpad vätskebehållare innebär att endast ström blir lokalt resursbehov... och sedan var det operationslampa ...

Det är alltså ganska triviala saker som är huvuddelen av arbetet med MDD-djursjukvård. Alla övriga diagnoser som kan drabba en hund ligger givetvis inom ramen för uppdraget, såsom kastrationer, knölar, sår, hudlidanden och allehanda nötningskador som en hårt arbetande hund drabbas av.

En helt annan del av MDD-veterinärens arbete är att vara medicinsk rådgivare till organisationen vid nyrekrytering och inköp av nya hundar. En helt annan och ganska grannliga uppgift är att göra den veterinärmedicinska bedömningen när det är dags att ta MDDn ur drift eller avgöra om det är lönsamt att investera i omfattande vård i den senare delen av MDDns karriär. MDDn är en dyrbar del i minletningsorganisationen och djurskydd och etik & moral ur veterinärmedicinsk synvinkel är viktigt när minletningsorganisationen ska omsätta sina hundar. Det kan således bli rejäl diskussion om både kostnader, produktivitet och veterinära värden vid dessa tillfällen. Här är mångårig rutin en oerhörd tillgång.

Fler aktörer

Sedan 2012 har ännu en internationell minletningsorganisation tillkommit bland "mina kunder". Det är engelska MAG-International som har etablerat en minhundsenhet i norra Irak, i Kurdistan,

närmare bestämt i Shamchmal utanför staden Sulimania. MAG (Mines Advisory Group) började med att överta åtta hundar från en annan organisation och har dessutom nyrekryterat (från NPA i Bosnien) fyra hundar till.

MAG lånade en minhundsenhet från CMAC och försöket föll väl ut. När MAG bestämde sig för att satsa på hundar uppkom behovet av veterinärmedicinsk service och en dag kom det ett mail till mig som började... "Dear Dr Larsson", resten är historia....

Ett hjärta som klappar för minletning

Minnet på Irak var jag i Irak och gjorde en första besiktning av hundarna samt genomförde en standardmässig genomgång med narkos, munhygien, örontoa, kloklipp och ett antal "vanliga" hunddiagnoser som analsäcksinflammation, hudirritation, några småknölar och några

ögonundersökningar. Vid detta besök startades arbetet med att bygga upp "standard operational procedures" (SOP) för djursjukvården i MAG.

Utöver själva djursjukvården var en av de prioriterade uppgifterna att ta kontakt med de lokala veterinär-myndigheterna i Sulemania.

Det blev hjärtliga mottaganden och " den veterinära gemenskapen" låg som en bra

grund för samverkan. En av målsättningarna med samverkan är att MAG får tillgång till stöd av lokala veterinärer och ett "medevac"-system. MAG bjuder tillbaka genom att erbjuda utbildning i hunddjursjukvård inom ramen för ett program kallat "Local capacity building", med målsättningen att det skall bli ett win-win förhållande.

Hela lokala veterinärmyndigheten tog emot i Sulimania.

Fr vä: Dr.Shwan, Dr.Nawshirwan, "Dr JK", Dr Nihayat Rachid, Dr.Ary Salahadin Marouf (chef för myndigheten) MAG senior MD instructor Saads, vår tolk

I sommar kommer jag nog att vara på hemmaplan men till hösten drar resandet och MDD-sjukvården igång igen, såvida det inte uppstår något akut läge ute i världen... Jag har ju liksom en "global jour" och knasar det till sig någonstans är det bara att packa trunken. Det är långa resor till och från arbetsplatserna och långa dagar när jag väl är på plats, men 17 år i minhundarnas tjänst är bara början, jag kommer nog att hålla på ett tag till.

Jag har nog ett av veterinärmedicinens mera udda jobb, men ett av de finare!

*Alla som sett ett barn utan
ett ben, bara för att man
ville spela fotboll, blir
påverkad och detta ger kraft
och energi att prestera lite
extra*